

STUDENÁ VOJNA

(analýza učebného textu)

(M.O. č.25)

Krok 1 – grafické vyznačenie pojmov.

Túto vojnu nikto nevyhlásil a keď sa skončila, nekonali sa žiadne oslavy. Studená vojna trvala 45 rokov a jej následkom neunikla nijaká časť sveta. Keď sa rozpadla aliancia 2. svetovej vojny, západné mocnosti a Sovietsky zväz viedli navzájom neúprosný boj, až kým sa nerozpadlo sovietske impérium. Východ a Západ využívali vo vzájomnej konfrontácii obrovský arzenál prostriedkov: horúčkavité zbrojenie a obchodné **embargá**, priamu vojenskú účasť v miestnych konfliktoch a vojnách, špionáž a propagandu. To všetko boli zbrane studenej vojny.

Celé obdobie charakterizujú tri hlavné javy:

- 1- **rozsah konfrontácie medzi USA a Sovietskym zväzom dosiahol nevídané rozmery (obe strany podporovali spojenci- NATO vs VARŠAVSKÁ ZMLUVA)**
- 2- **vzájomné nepriateľstvo oboch veľmocí znásobovali ich ideologické rozdiely**
- 3- **stála hrozba jadrových zbraní donútila Washington a Moskvu vyvarovať sa akéhokoľvek priameho vojenského konfliktu.**

Na politickej scéne došlo po 2. svetovej vojne k **striedaniu veľmocí**. Tradičné veľmoci medzivojnového obdobia boli buď porazené (Nemecko, Japonsko, Taliansko) alebo oslabené natoľko, že úlohu veľmocí neboli ekonomicky schopné uniesť (Francúzsko, Veľká Británia). Na scénu sa tak dostali dve nové veľmoci: ZSSR a USA. Keďže na vytvorenie tradičného multipolárneho systému nebolo dost veľmocí, medzinárodné vzťahy po 2. svetovej vojne charakterizuje **bipolarita**. Od začiatku 50. rokov sa obe veľmoci označujú termínom **superveľmoci**, ktorý podčiarkuje ich dominantné postavenie vo svete, vzhľadom k ich obrovskej vojenskej prevahe a vlastníctva jadrových zbraní.

Po Postupimskej konferencii sa medzi veľmocami začalo **stupňovať napätie**. Na väčšinu problémov mali diametrálne odlišné názory. V r. 1946 boli rozpory také vážne, že v USA sa objavili úvahy o úplnom prerušení spolupráce so ZSSR. V marci 1946 hovoril **W. Churchill** vo Fultone o „**železnej opony**“, aby charakterizoval situáciu rozdelenej Európy. V r. 1946 zavládla v medzinárodných vzťahoch nervozita, ktorá sa stala predohrou studenej vojny. Termín studená vojna prvýkrát použil americký štátnik Bernard Baruch.

Termínom **studená vojna** označujeme obdobie extrémneho napätia medzi super veľmocami (ZSSR a USA) a blokmi, ktoré sa pod ich patronátom vytvorili na Východe a Západe. Je to **stav na pokraji vojny**, ktorý do skutočnej vojny neprerástol iba vďaka existencii jadrových zbraní, pretože obe strany si uvedomovali, že skutočná vojna by bola vlastne samovraždou. Bojovali teda nevojenskými prostriedkami. Stále napätie viedlo k masovému **zbrojeniu** na oboch stranách. Napätie nebolo vždy rovnako intenzívne, striedali sa obdobia kríz s obdobiami uvoľnenia.

Roky permanentného a stupňujúceho sa napätia 1947–1953

Trumanova doktrína – marec 1947: považuje sa za začiatok studenej vojny. Znamenala vyhlásenie **novej americkej zahraničnej politiky – tvrdý kurz voči ZSSR**. USA sa po odchode VB z Grécka a Turecka rozhodli prevziať patronát nad touto oblasťou, pretože USA musia podporovať slobodné národy kdekoľvek vo svete, aby sa tie mohli samé slobodne rozhodovať o svojom osude a vzdorovať tak komunizmu (= **konceptia zadržovania komunizmu**).

Marshallov plán – 5. 6. 1947: USA ponúkli hospodársky zničenej Európe **ekonomickú pomoc**. USA tiež potrebovali Európu ako odbytkisko pre svoje výrobky, aby udržali úroveň vojnovnej produkcie. Iba silná Európa mohla s USA ďalej obchodovať.

Integrácia Európy: USA však boli ochotné pomôcť iba zjednotenej Európe. Marshallov plán preto naštartoval integráciu Európy:

Apríl 1948 – vznik **Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu** (rozdeľovala dotácie z M. plánu jednotlivým krajinám)

1949 – vznik **Rady Európy**

1951 – **Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ**, ESUO (Fr., Nem., Belg., Hol., Luxem., Tal.)

Vplyv ZSSR: ZSSR a pod jeho nátlakom aj jeho satelity účasť na Marshallovom pláne odmietli; **sovietizácia** východnej Európy: budovanie režimu založeného na komunistickom monopole moci, zahr. politika – absolútna podriadenosť direktívam Moskvy.

1947 – vznik **Informbyra** (Informačné byro komunistických a robotníckych strán)

1949 vznik **Rady vzájomnej hospodárskej pomoci** (RVHP)

Rozdelenie Nemecka – 1949: Rozdielny prístup veľmocí k Nem: ZSSR svoju okupačnú zónu hospodársky vyšľavil, Západ vo svojich okupačných zónach presadzoval politiku hospodárskeho obnovenia Nem.

1948 – vytvorenie **Trizónie** spojením britskej, americkej a francúzskej **okupačnej zóny**, do ktorej prúdili dotácie v rámci Marsh. plánu.

Zvlášť citlivou sa stala **otázka Berlína**, ktorý rozdelený na 4 spojenecké sektory, ležal uprostred sovietskej zóny. Keď v júni 1948 realizovali západní spojenci menovú reformu a novú menu dali do obehu aj vo svojich sektoroch v Berlíne, vyhlásil Stalin pozemnú **blokádu Berlína**. Domnieval sa, že vyhladovaním **Západného Berlína** donúti Spojencov opustiť Berlín a realizovať usporiadanie Nem. podľa vlastných predstáv. Blokáda však bola neúčinná. Západ vytvoril **letecký most**, cez ktorý zásoboval mesto všetkým potrebným. V máji 1949 Stalin blokádu odvolal. Ani jedna strana nechcela riskovať vojnu a nezasiahla v tejto kríze vojensky.

1949 – Nem. sa rozdelilo na dva štáty: **Spolkovú republiku Nemecko** a **Nemeckú demokratickú republiku**.

apríl 1949 – vznik **Severoatlantickej aliancie** – NATO

Kórejská vojna – jún 1950–1953: V záujme rozsiahlej porážky Japonska Kóreu dočasne rozdelili **38. rovnobežkou na severnú a južnú**. V oboch častiach sa začal formovať odlišný politický režim. **Na severe pod sovietskym patronátom** budoval **Kim Ir-sen** (na obrázku vľavo) režim sovietskeho typu. **Juh sa ocitol pod patronátom USA**. V júni 1950 zaútočila severná Kórea na južnú. Kim Ir-senovým cieľom bolo zjednotenie krajiny. Proti severnej Kórei, ktorá bola označená za agresora, zasiahli **vojská OSN**. Akonáhle sa však priblížili k čínskym hraniciam, **Mao Ce-Tung** vyslal na pomoc severnej Kórei jednotky **čínskych dobrovoľníkov** (1949 – víťazstvo komunistov v Číne, vznik Čínskej ľudovej republiky na čele s Mao Ce-tungom). Front sa ustálil na **38. rovnobežke**. Zdlháva vojna trvala ďalšie dva roky bez výrazných zmien. Po jej skončení v r. 1953 zostala **Kórea** rozdelená na dva štáty s hranicou na 38. rovnobežke. Rozdelenie existuje dodnes.

Obdobie relatívneho znižovania napätia sprevádzané veľkými krízami 1953–1962

1953 – v USA do prezidentského úradu nastupuje **Dwight D. Eisenhower**

1953 – v ZSSR zomiera **Stalin**, predsedom sovietskej vlády sa stáva **G. M. Malenkov**, prvým tajomníkom KSSZ **Nikita Sergejevič Chruščov**

5.5. 1955 – vstup **SRN do NATO**

14.5. **1955** – vznik **Varšavskej zmluvy**

Pomer síl v Európe sa stabilizoval, **sféry vplyvu boli rozdelené**. Noví vládni činitelia v Bielom dome i v Kremli uznali, že nie je možné pokračovať v nastolenom trende medzinárodnej konfrontácie, a že zahraničnú politiku treba zrationalizovať. Chruščov hovoril o **mierovom súťažení**. Prvým výsledkom nového kurzu bolo ukončenie vojny v Kórei a nové schôdzky ministrov zahr. vecí USA, ZSSR, VB, Fr. Obe strany prejavili ochotu rokovať, avšak éra veľkých kompromisov ešte nenastala. Dohodli sa len zriedkavo, v menej citlivých otázkach (napr. ukončenie okupácie **Rakúska** a dohoda o jeho **neutralite** – **1955**).

Druhú polovicu 50. rokov charakterizuje napriek istému “otepleniu” v medzinárodných vzťahoch horúčkovitú zbrojenie (1952 – USA – skúška prvej vodíkovej bomby, 1957 – **ZSSR** – prvá úspešná skúška medzikontinentálnej rakety). Začala sa éra dobývania vesmíru (1957 – **ZSSR** vypustil prvé umelé teleso Zeme **Sputnik**).

ZSSR po Stalinovej smrti: symbolický termín “odmäk”. Nové stranícke a štátne vedenie skončilo s masovými represiami, nastal čiastočný návrat k zákonnosti, zmiernila sa izolácia od ostatného sveta, čiastočne uvoľnilo podriadenie vedy, kultúry a umenia oficiálnej ideológii a podniklo niektoré kroky na zvýšenie životnej úrovne.

Február 1956 – **XX. zjazd KSSZ** – Chruščovov tajný referát o **zločinoch Stalinovej politiky**. Odhalil a odsúdil chyby Stalinovej osobnosti, nie však chyby politického systému.

Východný blok po Stalinovej smrti: Po Stalin. smrti Chruščov vyhlasoval, že sovietske **satelity** majú právo na väčšiu mieru nezávislosti. Zmenu kurzu malo signalizovať rozpustenie Informbyra a Chruščovova **návšteva Juhoslávie** v máji 1955. Chruščov sa zmieril s **Titom** a uznal politickú a ideologickú nezávislosť Juhoslávie.

Chruščov na Kube počas Karibskej krízy (plešatý)

Na "odmák" reagovali aj sovietske satelity. Kritika Stalina spochybnila totiž prijatý model socializmu. Verejnosť začala požadovať demokratizáciu režimu, vytvorenie pluralitného stranického modelu, slobodné voľby, posilnenie úlohy parlamentu a revíziu politických procesov. Tento pohyb bol najvýraznejší v Poľsku a Maďarsku.

Poľsko: október 1956 – **Wladyslaw Gomulka** sa stal prvým tajomníkom strany a postavil sa na čelo demokratizačného procesu: boli rozpustené poľnohospodárske družstvá, zmiernená cenzúra, možné cestovanie do zahraničia. V nasledujúcom desaťročí sa stalo Poľsko najľahodnejším štátom v sovietskom bloku. V súvislosti s Gomulkovým zvolením sa hovorí o **poľskej jari**.

Maďarsko: 23.10. 1956 – budapeštianska **demonštrácia** sa vymkla policajnej kontrole a prerástla do násilného odstraňovania symbolov komun. moci. Predsedom maď. vlády sa stal **Imre Nagy**, symbol maď. destalinizácie. Do funkcie prvého tajomníka strany bol menovaný **János Kádár**. Vznikali nekomunistické strany (stranícka pluralita) a bola vytvorená koalíčná vláda, ktorá sa vyslovila pre uskutočnenie slobodných volieb. Nakoniec Maďarsko ohlásilo **vystúpenie z Varšavskej zmluvy** a vyhlásilo **neutralitu**. Pre ZSSR boli tieto kroky také nepriateľné, že v Maďarsku zakročil **vojensky**. Maďari kládli tuhý odpor, sovietsky zásah sa skončil krviprelieváním . Vznikla nová **prosovietsky** orientovaná maďarská vláda na čele s **J. Kádárom**. Po potlačení povstania sa strhala masová emigračná vlna. I. Nagya uniesli do Rumunska, kde ho neskôr popravili.

Berlínska kríza 1958–1961: začala v novembri 1958 Chruščovovým **ultimátom** Západu, v ktorom požadoval, aby Západ do 6 mesiacov opustil Západný Berlín.. Kríza vyvrcholila v 1961 **patovou situáciou**, keď NDR v auguste 1961 postavila **berlínsky múr**.

Karibská / kubánska raketová kríza 1962: v 1961 odsúhlasil prezident USA **J. F. Kennedy** (nástup do prezident. úradu – 1961) akciu CIA na **zvrhnutie Castrovho režimu** na Kube. V **zátoké svíř** sa vylodili proticastrovské vojská, ktoré boli na hlavu porazené. ZSSR sa snažil využiť situáciu a pod zámienkou **ochrany bezpečnosti** Kuby inštaloval v lete 1962 na Kube svoje **jadrové rakety**. Operácia prebiehala v úplnej tajnosti. V polovici októbra 1962 však americké prieskumné lietadlo U-2 odfotovalo rozmiestnenie jadrových rámp na Kube. USA cítili sa blízkosťou sovietskych rakiet ohrozené, vyhlásili 22.10. 1962 **námornú blokádu (karanténu) Kuby**, žiadali okamžité odstránenie rakiet z Kuby a uviedlo do pohotovosti všetky svoje vojenské sily na celom svete. Chruščov síce najprv existenciu sovietskych rakiet na Kube poprel, nakoniec však ustúpil a súhlasil s americkou požiadavkou pod podmienkou, že aj USA stiahnu svoje rakety Jupiter z Turecka a zaviazu sa, že nenapadnú Kubu. 28.10.1962 začal ZSSR svoje rakety **demontovať**. O necelý mesiac odvolali USA námornú blokádu Kuby. Počas karibskej krízy sa svet ocitol na pokraji tretej svetovej vojny.

Prezident USA J.F.Kennedy sa prihovára ľudu

Obdobie uvoľňovania napätia medzi Východom a Západom 1963–1979

Vojna vo Vietname: Skutočná vojna vo Vietname sa začala až v **auguste 1964** po **tonkinskom incidente**, avšak jej korene siahajú do obdobia **vojny v Indočíne**, keď USA poskytoval finančnú pomoc **Francúzom**, ktorí sa v 1945 pokúsili obnoviť svoju nadvládu v Indočíne (Vietnam, Kambodža, Laos). V 1954 bolo Fr. porazené komunistickými silami Viet Minh, ktoré viedol **Ho Či Min**. USA chceli zabrániť šíreniu komunizmu, preto sa na Ženevskej konferencii prijalo prímerie, a aby sa rozdelili bojujúce strany, prijalo sa rozhodnutie, že sa sily Viet Minhu presunú na sever od 17. rovnobežky a Francúzi s Vietnamcami bojujúcimi pod ich vedením na juh; rozdelenie: **severný komunistický Vietnam (Hanoi)** na čele s **Ho Či Minom** a **južný Vietnam (Saigon)** pod

patronátom USA (finančná a vojenská pomoc počas Eisenhowerovej vlády postupne rástla) na čele s **Ngo Dinh Diemom**. Ho Či Min (na obrázku) sa pokúsil o **zjednotenie** Vietnamu pod zástavou komunizmu prostredníctvom armády a partizánskej vojny. Za Kennedyho sa americká pomoc Vietnamu vystupňovala. V dec. 1960 vznikol komunistami ovládaný **Národný front za oslobodenie južného Vietnamu**, aby koordinoval boj proti Diemovi, ktorý si svojou diktátorskou politikou a korupčným systémom znepriatelil väčšiu časť južného Vietnamu. Pri vojenskom puči v 1963 Diema zvrhli a zavraždili. Potom sa rýchlo za sebou vystriedalo niekoľko vlád, čo nijako nezlepšilo postavenie saigonských predstaviteľov. USA stáli pred voľbou: buď sa zmieria s víťazstvom NF za oslobodenie juž. Vietnamu alebo prevezmú väčšinu bojov na seba. No prezident Johnson (nastupuje po atentáte na Kennedyho) nebol ochotný pripustiť, aby sa juž. Vietnam dostal do rúk komunistov. Počiatkom skutočnej vojny sa stal **tonkinský incident** v aug. 1964, keď severovietnamské jednotky zaútočili na americké lode v **Tonkinskom zálive**. Americká verejnosť vojnu ostro odsúdila a žiadala jej ukončenie. Americká armáda bola neúspešná i kvôli neznámemu prostrediu – **džungľa** a vytrvalému **partizánskemu boju**. (počet amer. vojakov asi 550 000, z nich padlo 58 000) Dohoda o prímerí bola uzavretá v **Paríži v jan. 1973**, dohodlo sa stiahnutie všetkých amerických síl z juž. Vietnamu a rozmiestnenie medzinárodných mierových jednotiek. Vojská sever. Vietnamu, kt. už mali svoje základne na juhu krajiny mohli zostať, ale nesmeli dostávať ďalšie posily. Konflikt sa odvtedy vyvíjal ako vnútropolitická záležitosť Vietnamu a prerástol do **občianskej vojny**. Odpor juž. Vietnamu netrval dlho, v **apr. 1975** padol **Saigon**. Nová komunistická vláda vyhlásila voľby, ktoré skončili vyhlásením **Vietnamskej socialistickej republiky**. Po víťazstve komunistov vo Vietname sa dostavil rovnaký výsledok aj v Kambodži a v Laose.

Ho Či Min

Američania v akcii

Prejavy uvoľnenia napätia:

- uzavretie niekoľkých **dohôd o zákaze skúšok a nešírení jadrových zbraní** (Afrika, Latinská Amerika, Antarktída vyhlásené za bezjadrové pásma, zákaz rozmiestňovania jadrových zbraní na dne morí a oceánov, ...)
- západonemecká **Ostpolitik** nemeckého kancelára **W. Brandta** sa vyznačovala snahou rozvíjať dobré vzťahy so susednými krajinami, vrátane krajín Východného bloku. Jej výsledkom bolo uzavretie bilaterálnych dohôd so ZSSR, Poľskom, NDR a ČSSR.
- **napätie v sovietsko-čínskych vzťahoch** vyvrcholilo v 1969 sovietsko-čínskym vojenským konfliktom na hraničnej rieke **Ussuri**.
- **normalizácia americko-čínskych vzťahov** premenila doterajší bipolárne rozdelený svet na **triangularitu**. Strategické uvažovanie i diplomacia sa zmenila z **bipolárneho na tripolárne: USA – ZSSR – Čína**. Za duchovného otca tejto stratégie je považovaný štátny tajomník USA **Henry Kissinger**. Čína vyzbrojená jadrovými zbraňami a priateľská voči USA predstavovala pre ZSSR dlhodobú hrozbu.
- snaha ZSSR dostať sa k **vyspelým západným technológiám** bola predpokladom uvoľnenia napätia medzi USA a ZSSR

1963 – **atentát** na Kennedyho, prezidentom USA sa stal **Lyndon Johnson**

1964 – odvolanie Chruščova zo všetkých funkcií, prvým tajomníkom KSSZ sa stal **Leonid Brežnev**

1968 – **československá jar**; **Brežnevova doktrína** o obmedzenej suverinite krajín sovietskeho bloku – dávala ZSSR právo intervenovať v ktorejkoľvek krajine Varšavskej zmluvy, v ktorej bol ohrozený komunizmus.

1969 – do prezidentského úradu nastupuje **Richard Nixon**

1972 – Nixonova návšteva v Číne

SALT I máj 1972: - dohoda o obmedzení protiraketových obranných systémov a tiež strategických jadrových zbraní; podpísal Nixon a Brežnev v Moskve. Súčasne uzavreli dohody o ďalšej vzájomnej spolupráci.

Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe: Začala sa v **1973**, zúčastnili sa jej všetky štáty s výnimkou Albánska. Výsledok KBSE bol rozsiahly dokument – **Záverečný akt KBSE** (1.8.1975) a zahŕňal tri okruhy problémov:

1/ Signatári uznali **nemennosť hraníc** v Európe

2/ Zaviazali sa **prehĺbiť spoluprácu** v oblasti vedy, obchodu a kultúry

3/ Európske krajiny sa zaviazali k dodržiavaniu **ľudských a občianskych práv**. Krajiny Východného bloku tak na seba vzali záväzok, ktorý neboli schopné ani ochotné plniť. Vo východnej Európe vznikli preto hnutia, kt. upozorňovali na nedodržiavanie helsinských záväzkov v oblasti ľudských a občianskych práv (**Charta 77**).

Politika uvoľnenia vrcholila v polovici 70. rokov, keď sa jasne začali ukazovať jej medze. **Zasahovanie ZSSR v jomkipurskej vojne**: ZSSR v jomkipurskej vojne (okt. 1973) podporil **Egypt a Sýriu** v ich útoku na **Izrael** a v priebehu konfliktu im dodával zbrane, čo vyvolalo v USA ostrú kritiku.

1973 – v dôsledku **aféry Watergate** (= škandál, kt. spôsobilo nelegálne odpočúvanie a tajné nahrávanie rozhovorov v konkurenčnej politickej strane) odstupuje **Nixon**, nový prezident **Gerald Ford**

1977 – do prezidentského úradu v USA nastupuje **Jimmy Carter**

Sovietska expanzia do tretieho sveta: Vnútropolitická kríza v USA spôsobená aférou Watergate vytvorila priaznivú situáciu pre **expanziu ZSSR do tretieho sveta**. Po stabilizácii situácie v Európe sa ohniskom konfliktov stala (portugalská) **Afrika**. ZSSR sa v polovici 70. rokov vojensky angažoval v **Somálsku, Etiópii** a neskôr v **Angole**. V dôsledku **vietnamského syndrómu** odmietli USA do afrických konfliktov vojensky zasahovať.

SALT II: Ešte v r. 1979 podpísali Brežnev a Carter vo Viedni zmluvu SALT II, ktorou bola dosiahnutá rovnováha (parita) v oblasti strategických jadrových zbraní. Ten istý rok však priniesol aj definitívny koniec **politiky détente**. Dôvodom bola sovietska vojna v **Afganistane**.

Vojna v Afganistane: V apríli 1978 komunisti zvrhli režim prezidenta **Mohammeda Dáúda**. Komunistický režim, ktorý ovládala **radikálna frakcia** Khalq (Masy), bol všeobecne nenávidený. Vytvorenie opozície vyvolali nemilosrdné pokusy vlády modernizovať a centralizovať tradičnú vidiecku a čiastočne kočovnícku spoločnosť. Odveké hodnoty islamu mala nahradiť doktrína **marxizmu-leninizmu**. Zo začiatku bol ZSSR proti invázii do Afganistanu. Lenčo sila **mudžahídov** (bojovníkov hnutia odporu – partizánsky spôsob boja), ktorí boli vybavení americkými zbraňami a bojovali s pomocou Saudskej Arábie a Iránu, zinternacionalizovala tento konflikt. Zasahovanie USA, Pakistanu a Číny vyvolal v Moskve obavu, že sa Afganistan premení na novú americkú vojenskú základňu namiesto Iránu, ktorý USA stratil. Posledným a rozhodujúcim impulzom bol nástup zlovestnej postavy **Hafizulaha Amina** k moci, kt. chcel vybudovanie socializmu v Afganistane urýchliť vyvrazením tisícov roľníkov, kňazov a malej buržoázie. **Kremel** sa obával, že Aminova revolúcia zničí investície, kt. desaťročia vkladal do Afganistanu. Jej násilnosť totiž vyvolala taký **veľký odpor**, kt. mohol vyústiť do zvrhnutia komunistického režimu. Preto sa sovietska vláda rozhodla pre **vojenskú inváziu**. USA vyjadrili svoj protest neratifikovaním zmluvy SALT II, zastavením vývozu obilia do ZSSR a organizovaním **bojkotu** letných olympijských hier v Moskve v 1980. Sovietska armáda dosadila na čelo komunistickej strany miernejšieho **Babraka Karmala**. Amina zabili 27. dec. pri útoku na prezidentský palác v Kábule. ZSSR sa rozhodol režim stabilizovať prostredníctvom sovietskej armády. Tá však bola odsúdená na **neúspech** kvôli hornatému terénu Afganistanu, odolávajúcemu partizánskeho boju a silnej islamskej viere. Už Brežnev pochopil závažnosť svojho omylu, no až Gorbačov nariadil stiahnutie vojsk (počet vojakov 115 000, z nich padlo 14 000), ktoré sa skončilo vo **feb. 1989**.

Od narastajúceho napätia k zániku studenej vojny 1980–1990

Ďalšie zbrojenie: Začiatkom 80. rokov napätie medzi Východom a Západom opäť narástlo. V Bielom dome začal úradovať **Ronald Reagan** (od 1981), ktorý sa rozhodol zaujať voči ZSSR **tvrdý postoj**. Roztočilo sa nové koleso zbrojenia. V 1982 sa síce začali v Ženeve jednaná **START** o regulácii zbrojenia iniciované americkým prezidentom Reaganom, Moskva ich však v 1983 definitívne opustila.

Sovietska tajná služba **KGB**

Americká tajná služba **CIA**

1982 – zomiera Brežnev, jeho nástupca – **Jurij Andropov**

1984 – zomiera Andropov, jeho nástupca – **Konstantin Černenko**

marec 1985 zomiera Černenko, jeho nástupca – **Michail Gorbačov**

Kríza v ZSSR a nástup Gorbačova: V 1983 sa ZSSR ocitol na počiatku otvorenej **krízy**. Prejavila sa totálnou ekonomickou vyčerpanosťou spôsobenou enormným zbrojením a vojenskou-politickými aktivitami v treťom

svete. Zmeny nastali až na jar 1985 po nástupe nového sovietskeho vedenia na čele s **M. Gorbačovom**. Svojou politikou **perestrojky** (prestavba) a **glasnosti** (otvorenosť) chcel reformovať socialistický systém v ZSSR, skončiť nepriateľstvo medzi Východom a Západom, zamerať pozornosť na zníženie stavov výzbroje. Gorbačov navrhol množstvo reforiem vo vojenskej sfére a ušetrené prostriedky sa snažil investovať do modernizácie infraštruktúry. V zahraničnej politike dominovala u Gorbačova takmer populistická myšlienka likvidácie jadrových zbraní. V marci 1985 boli preto obnovené ženevské rokovania START, podarilo sa dosiahnuť niekoľko zmlúv o jadrovom odzbrojení, znížení počtu jadrových zbraní, vojakov a výzbroje v Európe. V apr. 1985 vymenoval Gorbačov za ministra zahr. vecí **Eduarda Ševarnadzeho**.

1986 – **černobyľská jadrová havária**

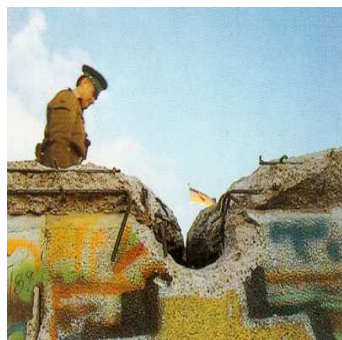
1989 – prezident USA – **George Bush**

nov. 1989 – **pád berlínskeho múra**

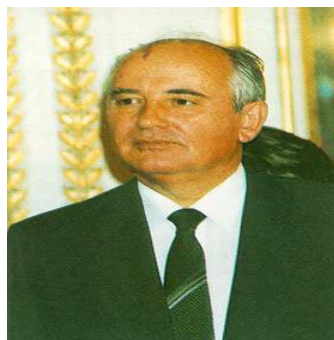
dec. 1989 – schôdzka Busha a Gorbačova na **Malte**

Rozpad Východného bloku: Po nástupe Gorbačova prešiel zmenou aj vzťah ZSSR ku krajinám Východného bloku. Snaha o **liberalizáciu**, nezasahovanie do vnútorných záležitostí, odmietnutie Brežnevovej doktríny o obmedzenej suverenite satelitov – to bola predohra **rozpadu bloku**. V priebehu druhej polovice 1989 sa komunistické režimy v krajinách východnej Európy **zrútili**. Prvé bolo **Poľsko**, v kt. sa o prechod k demokracii zaslúžilo najmä **hnutie Solidarita**, nasledovalo **Maďarsko**, pád berlínskeho múra a **zjednotenie Nemecka**, **zamätová revolúcia** v **Československu**, v **Bulharsku**, krvavá revolúcia v **Rumunsku**, kt. sa končila zvrhnutím a popravou prezidenta **Ceausesca**.

Berlínsky múr ako jeden zo symbolov rozdeleného sveta

Michail Gorbačov – tvorca perestrojky

leto 1991 – **rozpustenie RVHP a Varšavskej zmluvy**

Koniec studenej vojny: Studená vojna sa **symbolicky** skončila 21. 11. 1990 na parížskej schôdzke Konferencie o bezpečnosti a spolupráce v Európe, kde 34 štátov prijalo Parížsku chartu o novej Európe. (za koniec studenej vojny sa tiež označuje **pád berlínskeho múra**)

Krok 2.: Výstup označených pojmov, osobností, chronológie, geografických pojmov.

STUDENÁ VOJNA

bipolarita

embargo

NATO

VARŠAVSKÁ ZMLUVA

superveľmoc

železná opona

Trumanova doktrína

Marshallov plán

Rada Európy
Európske spoločenstvo pre uhlie a oceľ
sovietizácia
Informbyro
Rada vzájomnej hospodárskej pomoci
okupačné zóny
Spolková republika Nemecko
Nemecká demokratická republika
Kórejská vojna
38. rovnobežka
neutralita
ZSSR
Sputnik
ZSSR
XX. zjazd KSSZ
sovietske satelity
Berlínska kríza
ultimátum
patová situácia
berlínsky múr
Karibská / kubánska raketová kríza
námorná blokáda (karanténa) Kuby
Vojna vo Vietname
tonkinský incident
československá jar
Brežnevova doktrína
SALT I
Konferencia o bezpečnosti a spolupráci v Európe
Záverečný akt KBSE
Charta 77

jomkipurská vojna
aféra Watergate
expanzia
tretí svet
vietnamský syndróm
SALT II
politika détente
Vojna v Afganistane
Marxizmus-leninizmus
Mudžahídi / mudžahedíni
Kremľ
Bojkot
START
KGB
CIA
Perestrojka
glasnosť
černobyľská jadrová havária
liberalizácia

hnutie Solidarita
zjednotenie Nemecka
zamatová/nežná revolúcia
rozpustenie RVHP a Varšavskej zmluvy

Osobnosti:

W. Churchill
H. Truman
G. Marshall
Kim Ir-sen
Mao Ce-Tung
Nikita Sergejevič Chruščov
Tito
Imre Nagy
János Kádár
J. F. Kennedy
Fidel Castro
Ho Či Min

Richard Nixon
Gerald Ford
Jimmy Carter
Mohammed Dáúd
Hafizulah Amin
Babrak Karmal
Ronald Reagan
Jurij Andropov
Konstantin Černenko
Michail Gorbačov
Eduard Ševarnadze
George Bush
Nicolae Ceausescu

Chronológia:

1947 - Marshallov plán
1949 – vznik Rady Európy
1951 – vznik Európskeho spoločenstva pre uhlie a oceľ
1949 - vznik Rady vzájomnej hospodárskej pomoci
1949 – Nem. sa rozdelilo na dva štáty: Spolkovú republiku Nemecko a Nemeckú demokratickú republiku

1950–1953 Kórejská vojna
 1955 – vznik Varšavskej zmluvy
 1955 - dohoda o neutralite Rakúska
 1956 – XX. zjazd KSSZ
 1956 – udalosti v Maďarsku
 1961 - berlínsky múr.
 1962 - Karibská / kubánska raketová kríza
 1964 – 1973 - Vojna vo Vietname
 1975 - Záverečný akt KBSE

1973 - jomkipurská vojna
 1973 - aféra Watergate
 1977 – Jimmy Carter prezidentom
 1979 - podpísali Brežnev a Carter vo Viedni zmluvu SALT II
 1978 - komunisti zvrhli režim prezidenta Mohammeda Dáúda
 1989 - stiahnutie vojsk ZSSR z Afganistanu
 1982 – zomiera Brežnev –
 1984 - zomiera Andropov
 1985 zomiera Černenko
 1986 – černobyľská jadrová havária
 nov. 1989 – pád berlínskeho múra
 leto 1991 – rozpustenie RVHP a Varšavskej zmluvy

Geografické pojmy:

Západný Berlín
 Spolková republika Nemecko
 Nemecká demokratická republika
 Kórea rozdelená na dva štáty
 zátoka svíň
 Hanoi
 Saigon
 Tonkinský záliv
 Vietnamská socialistická republika
 Ussuri

Egypt a Sýria v ich útoku na Izrael
 Somálsko, Etiópia, Angola
 Afganistan
 Poľsko
 Československo
 Rumunsko

Krok 3.: Rozdelenie označených pojmov, osobností, chronológie, geografických pojmov na základnú a rozvíjajúcu faktografiu: